

ИНСАН ҺҮГУГЛАРЫ ҺАГГЫНДА ҮМУМИ БЭЈАННАМӘ

ПРЕАМБУЛА

Бәшәр аиләсинин бүтүн үзвләринә хас олан ләјагәт һиссинин вә онларын бәрабәр вә ајрылмаз һүгугларынын танынмасынын азадлыг, әдаләт вә үмуми сүлһүн әсасы олдуғуну нәзәрә алараг,

инсан һүгугларына етинасызлыг вә нифрәтин бәшәријјәти дәһшәтә кәтирән барбаризм һәрәкәтләринә сәбәб олдуғуну вә инсанларын сөз вә етигад азадлығына малик, горху вә еһтијачдан азад олдуглары дүнјанын јарадылмасынын бәшәријјәтин ән али истәји олдуғуну нәзәрә алараг,

инсанын сон васитә кими истибдад вә зүлмә гаршы гијама галхмаға мәҗбур олмамасыны тәмин етмәк үчүн инсан һүгугларынын ганунун һакимијјәти илә мүдафиә олунмасынын зәрурилијини нәзәрә алараг,

халглар арасында меһрибан мүнәсибәтләрин инкишафыны дәстәкләмәјин вәҗиблијини нәзәрә алараг,

Бирләшмиш Милләтләрин халгларынын БМТ Низамнамәсиндә әсас инсан һүгугларына, инсан шәхсијјәтинин ләјагәт вә дәјәринә, киши вә гадынларын һүгуг бәрабәрлијинә инамларыны тәсдиг етдикләрини вә даһа кениш азадлыг шәраитиндә социал тәрәгги вә һәјат шәраитинин јахшылашдырылмасына јардым етмәји гәт етдикләрини нәзәрә алараг,

үзв дәвләтләрин БМТ илә әмәкдашлыг шәраитиндә инсан һүгугларына вә әсас азадлыглара үмуми һөрмәт вә онлара әмәл олунмасына јардым етмәји өһдәләринә кәтүрдүкләрини нәзәрә алараг,

бу һүгуг вә азадлыгларын характеринин там шәкилдә дәрк олунмасынын һәмин өһдәлијин һәртәрәfli јеринә јетирилмәси үчүн бөјүк әһәмијјәт кәсб етдијини нәзәрә алараг,

БМТ Баш Ассамблејасы

Инсан һүгуглары һаггында Үмуми Бәјаннамәни, һәр бир кәсин вә җәмийјәтин һәр бир органынын бу Бәјаннамәни рәһбәр тутараг маарифчилик вә тәдрис јолу илә һәмин һүгуг вә азадлыглара һөрмәт олунмасына јардым етмәси вә милли вә бејнәлхалг сәвијјәдә тәрәггипәрвәр тәдбирләр јолу илә, һәм тәшкилатын үзвү олан халглары, һәм дә онларын јурисдиксијасы алтында олан әразиләрин халглары арасында үмумиликдә вә ефектив танынмасы вә һәјата кечирилмәсинә сәј кәстәрмәләри мәгсәдилә бүтүн халглар вә бүтүн дәвләтләрин јеринә јетирмәјә җан атмалы олдуглары вәзифә кими бәјан едир.

Маддә 1

Бүтүн инсанлар ләјагәт вә һүгугларына кәрә азад вә бәрабәр доғулурлар. Онларын шүүрлары вә виҗданлары вар вә бир-бирләринә мүнәсибәтдә гардашлыг руһунда даврамалыдырлар.

Маддә 2

Һәр бир шәхс иргиндән, дәрисинин рәнжиндән, җинсиндән, дилиндән,

дининдэн, сијаси вѣ диѣр ѣгидѣсиндэн, милли вѣ ја сосиал мѣншѣјиндэн, ѣмлак, сосиал мѣвге вѣ диѣр вѣзијјѣтиндэн асылы олмајараг бу Бѣјаннамѣдѣ елан олунмуш бѣтѣн хѣгуг вѣ азадлыглара малик олмалыдыр.

Бундан ѣлавѣ, хѣмин шѣхсин мѣнсуб олдуѣу ѣлкѣнин вѣ ја ѣразинин, хѣмин ѣразинин мѣстѣгил, гѣјјумлуг алтында олан, ѣзѣидарѣолунмајан вѣ ја суверенлији хѣр хансы шѣкилдѣ мѣхдудлашмыш олмасындан асылы олмајараг, сијасы, хѣгуги вѣ бѣјнѣлхалг статусундан асылы олараг хѣч бир ѣјры-сечкилик гѣјулмамалыдыр.

Маддѣ 3

хѣр бир шѣхсин јашамаг, азадлыг вѣ шѣхси тохунулмазлыг хѣгугу вар.

Маддѣ 4

хѣч ким кѣлѣ вѣ ја асылы вѣзијјѣтдѣ сахланыла билмѣз; гулдарлыг вѣ гул тѣѣарѣти бѣтѣн формаларда гадаѣан едилир.

Маддѣ 5

хѣч ким ишѣѣнѣѣѣ вѣ ја гѣддар, гѣјри-инсани вѣ ја онун лѣјагѣтини алчалдан мѣнасибѣтѣ вѣ ѣѣзаја мѣруз галмамалыдыр.

Маддѣ 6

хѣр бир шѣхс харада олмасындан асылы олмајараг ѣзѣнѣн хѣгуг субјѣктлтилијинин танынмасы хѣгугуна маликдир.

Маддѣ 7

Бѣтѣн инсанлар ганун гаршысында бѣрабѣрдирлѣр вѣ ганун тѣрѣфиндѣн бѣрабѣр мѣдафиѣ хѣгугуна маликдирлѣр. Бѣтѣн инсанлар бу Бѣјаннамѣни позан хѣр хансы ѣјры-сечкиликдѣн вѣ белѣ ѣјры-сечкилијѣ хѣр хансы ѣѣхддѣн бѣрабѣр мѣдафиѣ олунма хѣгугуна маликдирлѣр.

Маддѣ 8

хѣр бир шѣхс Конститусијанын вѣ ја ганунун она вердији хѣгугларын позулмасы заманы сѣлѣѣхијјѣтли милли мѣхкѣмѣлѣр тѣрѣфиндѣн хѣгугларынын бѣрпа олунмасы хѣгугуна маликдир.

Маддѣ 9

хѣч ким ѣзбашына хѣбсѣ, тутулмаја вѣ ја сѣрѣкѣнѣ мѣруз гала билмѣз.

Маддѣ 10

хѣр бир шѣхс онун хѣгуг вѣ вѣзифѣлѣринин тѣјини вѣ она гаршы ирѣли сѣрѣлмѣш ѣинајѣт иттихамынын ѣсаслылыгынын мѣѣјјѣнлѣшдирилмѣси ѣѣн онун ишинин мѣстѣгил вѣ битѣрѣф мѣхкѣмѣдѣ, там бѣрабѣрлик ѣсасында, ашкарлыг вѣ ѣдалѣтин бѣтѣн тѣлѣблѣринин кѣзлѣнилмѣси шѣраитиндѣ бахылмасы хѣгугуна маликдир.

Маддѣ 11

ѣинајѣт тѣрѣтмѣкдѣ иттихам олунан хѣр бир шѣхс кѣнахы она мѣдафиѣ ѣѣн

бүтүн имканларын тәмин олундуғу ачыг мәһкәмә истинтагында гануни шәкилдә сүбүт олунанадәк кунәһсыз һеса́б едилмәк һүгуна маликдир.

Һеч бир кәс милли ганунверичилик вә ја бејнәлхалг һүгуа әсасән төрәдилдији заман чинајәт һеса́б едилмәјән һәрәкәт вә ја һәрәкәтсизлик үчүн чинајәтдә иттиһам олуна билмәз. Ејни заманда чинајәтин төрәдилдији заман тәтбиг олуна биләчәк чәзадан даһа ағыры тәтбиг олуна билмәз.

Маддә 12

Һеч ким шәхси вә аилә һәјатына мүдахиләјә, евинин тохунулмазлығына, мәктублашмасынын кизлилијинә, шәрәф вә нүфузуна өзбашына гәсдә мәрүз гала билмәз. Һәр бир шәхсин белә мүдахилә вә гәсдән ганун тәрәфиндән мүдафиә олунмаг һүгугу вар.

Маддә 13

Һәр бир шәхс һәр бир өлкә һүдудунда сәрбәст һәрәкәт етмәк вә јашајыш јери сечмәк һүгугуна маликдир.

Һәр бир шәхс өз өлкәси дә дахил олмагла истәнилән өлкәни тәрк етмәк вә өз өлкәсинә гајытмаг һүгугуна маликдир.

Маддә 14

Һәр бир шәхс диқәр өлкәләрдә тәгибдән сығыначаг ахтармаг вә бу сығыначагдан истифадә етмәк һүгугуна маликдир.

Бу һүгуг һәгигәтән дә гејри-сијаси чинајәт вә ја Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын мәгсәд вә принципләринә зидд һәрәкәт төрәдилмәсинә әсасланан тәгибләр заманы истифадә олуна билмәз.

Маддә 15

Һәр бир шәхс вәтәндашлыг һүгугуна маликдир.

Һеч ким өзбашына олага вәтәндашлыгдан вә вәтәндашлығыны дәјишмәк һүгугундан мәһрум едилә билмәз.

Маддә 16

Јеткинлик јашына чатмыш кишиләр вә гадынлар ирги, милли вә дини әләмәтләринә кәрә һеч бир мәһдудијјәт гојулмадан никаһа дахил олмаг вә аилә гурмаг һүгугуна маликдирләр. Онлар никаһа дахил оларкән, никаһ мүддәтиндә вә онун позулмасы заманы ејни һүгуглардан истифадә едирләр.

Никаһ, никаһа дахил олан һәр ики тәрәфин азад вә там разылығы оларса бағлана биләр.

Аилә чәмијјәтин тәбии вә башлыча груп ваһидидир вә чәмијјәт вә дәвләт тәрәфиндән мүдафиә олунма һүгугуна маликдир.

Маддә 17

Һәр бир шәхсин һәм тәкбашына, һәм дә диқәрләри илә бирликдә мүлкијјәтә саһиб олма һүгугу вар.

Һеч ким өзбашына олагаг мүлкијјәтдән мәһрум едилә билмәз.

Маддә 18

Һәр бир шәхс дүшүнчә, виҗдан вә дин азадлығы һүгугуна маликдир; бу һүгуга өз динини вә етигадыны дәјишмәк азадлығы вә өз дининә вә инанчларына тәһсил, дуа вә дини вә ритуал ајинләр заманы тәкликдә вә ја башгалары илә бирликдә, ашкар вә ја фәрди шәкилдә етигад етмәк азадлығы дахилдир.

Маддә 19

Һәр бир шәхс әгидә вә ону сәрбәст ифадә етмәк азадлығы һүгугуна маликдир; бу һүгуга манеәсиз олагаг әгидәјә малик олмаг вә информасија вә идејалары дәвләт сәрһәдләриндән асылы олмајараг истәнилән васитәләрлә ахтармаг, әлдә етмәк вә јајмаг азадлығы дахилдир.

Маддә 20

Һәр бир шәхс динч јығынчаглар вә ассосиасијајалар азадлығы һүгугуна маликдир.

2.Һеч бир шәхс һәр һансы бир ассосиасијаја гошулмаға мәҗбур едилә билмәз.

Маддә 21

Һәр бир шәхс дәвләтин идарә олунмасында билаваситә вә ја азад шәкилдә сечилмиш нүмајәндәләр васитәсилә иштирак етмәк һүгугуна маликдир.

2.Һәр бир шәхс өз өлкәсиндә дәвләт хидмәтиндә гуллуғ етмәк үчүн бәрабәр имкана малик олмаг һүгугуна маликдир.

Халгын ирадәси игтидар һакимијјәтинин әсасы олмалыдыр; бу ирадә өз ифадәсини кизли сәсвермә јолу илә, үмуми вә бәрабәр сечки һүгугу вә ја сәсвермәнин азадлығыны тәмин едән диҗәр ејнимәналы формалар әсасында кечирилән мүтамади вә сахталашдырылмамыш сечкиләрдә тапмалыдыр.

Маддә 22

Һәр бир шәхс җәмийјәтин үзвү кими социал мүдафиә һүгугуна вә милли сәјләр вә бејнәлхалг әмәкдашлығ јолу илә вә һәр бир дәвләтин структуру вә ресурсларына ујғун олагаг онун ләјагәтинин мүдафиәси вә шәхсијјәтинин азад инкишафы үчүн игтисади, социал вә мәдәни саһәләрдә һүгуғлара маликдир.

Маддә 23

Һәр бир шәхсин әмәк, сәрбәст иш јери сечмәк, әдаләтли вә јахшы иш шәраити вә ишсизликдән мүдафиә һүгугу вар.

Һәр бир шәхс һеч бир ајры-сечкилик олмадан ејни иш үчүн ејни әмәк һаггы алмаг һүгугуна маликдир.

Һәр бир ишләјән шәхс, әмәјинин лазым кәләрсә диҗәр социал мүдафиә васитәләрилә тамамланан, онун өзүнүн вә аиләсинин лајигли доланышығыны тәмин едә билән әдаләтли вә гәнаәтбәхш өдәнилмәси һүгугуна маликдир.

Һәр бир шәхсин һәмкарлар иттифагы җаратмаг вә өз социал марагларыны мүдафиә етмәк үчүн һәмкарлар иттифагларына дахил олмаг һүгугу вар.

Маддә 24

Һәр бир шәхсин истираһәт вә асудә вахт, о җүмләдән иш җүнүнүн ағлабатан һүдуду вә өдәнилән мүтамади мәзунијјәт һүгугу вар.

Маддә 25

Һәр бир шәхс онун өзүнүн вә аиләсинин сәһһәт вә рифаһыны тәмин етмәк үчүн лазым олан, гита, җејим, тибби хидмәт вә лазыми социал тәминат да дахил олмагла һәјат сәвијјәси һүгугуна вә ишсизлик, хәстәлик, әлиллик, дул галма, гочалыг вә ондан асылы олмајан сәбәбләр үзүндән јашајыш васитәләринин итирилмәси заманы тәминат һүгугуна маликдир.

Аналыг вә ушаглыг хүсуси гајғы вә јардым алмаг һүгугуна маликдирләр. һәм никаһ нәтиҗәсиндә һәм дә никаһдан кәнар доғулмуш ушаглар ејни социал мүдафиәдән истифадә етмәлидирләр.

Маддә 26

Һәр бир шәхсин тәһсил һүгугу вар. Ән азы ибтидаи вә үмуми тәһсил пулсуз олмалыдыр. Ибтидаи тәһсил иҗбари олмалыдыр. һәр кәс техники вә пешә тәһсили алмаг имканына малик олмалыдыр, али тәһсил дә һәр кәсин габилијјәти әсасында һамыја ејни дәрәҗәдә мүјәссәр олмалыдыр.

Тәһсил инсан шәхсијјәтинин там инкишафына вә инсан һүгуглары вә әсас азадлыглара һөрмәтин артырылмасына јөнәлдилмәлидир. Тәһсил халглар, ирги вә дини групплар арасында гаршылыгы анлашманын, дөзүмлүлүјүн вә достлуғун мөһкәмләндирилмәсинә вә Бирләшмиш Милләтләрин сүлһү горума саһәсиндә фәалијјәтинә јардым етмәлидир.

Валидејнләр өз азјашлы ушагларынын тәһсил нөвүнү сечмәкдә үстүнлүјә маликдирләр.

Маддә 27

Һәр бир шәхс җәмијјәтин мәдәни һәјатында сәрбәст иштирак етмәк, инҗәсәнәтдән һәзз алмаг, елми тәрәггидә иштирак етмәк вә онун фәјдасындан истифадә етмәк һүгугуна маликдир.

Һәр бир шәхс мүәллифи олдуғу елми, әдәби, вә инҗәсәнәт әсәрләринин нәтиҗәсиндә мејдана чыхан мадди вә мәнәви мәнәфеләринин горунмасы һүгугуна маликдир.

Маддә 28

Һәр бир шәхсин бу Бәјаннамәдә әкс олунмуш һүгуг вә азадлыгларын там тәмин олундуғу социал вә бејнәлхалг дүзүм һүгугу вар.

Маддә 29

Һәр бир шәхс јалныз онун азад вә там инкишафы мүмкүн олдуғу җәмијјәт гаршысында вәзифәләр дашыјыр.

Өз һүгуг вә азадлыгларыны һәјата кечирәркән һәр бир шәхс јалныз елә

мәһдудийјәтләрә мәруз гала биләр ки, онлар ганун тәрәфиндән диҗәрләринин һүгүг вә азадлыгларынын танынмасы вә һөрмәт олунмасынын тәмин едилмәси вә демократик җәмијјәтин әхлаги, иҗтимаи асајиш вә үмуми рифаһ тәләбләрини өдәмәк мәгсәдилә тәјин едилмиш олсун.

Бу һүгүг вә азадлыгларын һәјата кечирилмәси Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын мәгсәд вә принципләринә зидд олмамалыдыр.

Маддә 30

Бу Бәјаннамәдә һеч нә һәр һансы дәвләтә, шәхсләр групуна вә ајры-ајры шәхсләрә Бәјаннамәндә елан олунмуш һүгүг вә азадлыгларын мәһвинә јөнәлмиш һәр һансы фәалијјәтлә мәшғул олмағ вә ја һәр һансы һәрәкәти төрәтмәк һүгүгунун верилмәси кими тәфсир олуна билмәз.